

Աւելի եռանդով գրել սկսել է պատանի բանաստեղծը 1880 թուականից: Նա սովորութիւն չէ ունեցել իր ոտանաւորները ընկերներին ցոյց տալու: Իսկ երբ ձեռնարանի վերին դասարանների աշակերտները լոյս ընծայել սկսել են իրենց «Յոյս» անունով թերթիկը, Յովհաննիսեանն էլ հանդէս է եկել նրա էջերում: Աւելի է գրել սկսել համալսարանում, ուսանողական տարիներին: Դեռ աւարտած չէ եղել համալսարանը, որ իր մի քանի ուսանող-ընկերները հայթայթել են դրամական անհրաժեշտ միջոցները եւ առանձին գրքոյկով Մոսկուայում լոյս ընծայել երիտասարդ բանաստեղծի սկզբնական ոտանաւորները: Դա տեղի է ունեցել 1887 թուականին:

Իր ոտնաւորների այդ առաջին, փոքրածաւալ ժողովածուով իսկ՝ Յովհաննիսեան արժանացել է ընդհանուր գնահատութեան: Նա արդէն ծանօթ բանաստեղծ էր, երբ համալսարանն աւարտելուց յետոյ ոտք դրաւ մանկավարժական-գրական ապարէզը:

Այնուհետեւ անցնում են ամբողջ 21 տարիներ, մինչեւ որ 1908 թուականին Բագուի Հ. Կուլտուրականի միջոցներով Վաղարշապատում լոյս է տեսնում Յովհաննիսեանի բանաստեղծութեանց երկրորդ տպագրութիւնը: Եւ սակայն, գրաքննչական եւ այլ պատճառներով՝ այս վերջին հատորի մէջ եւս, որ բազմաթիւ բար լրիւ հրատարակութիւն է, մտել են Յովհաննիսեանի մինչ այն գրած ո՛չ բոլոր ոտանաւորները: 1887-ի տպագրութիւնից եւս դուրս էին մնացել մի շարք ոտանաւորներ, որոնք յետոյ տպագրուել էին Մ. Փոքրթուղեանի «Արմենիա» թերթում (Մարտէյլ):

1912 թուականին լոյս տեսաւ Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւնների մի նոր տպագրութիւնը: Եւ սակայն, այդ «յուրեւնական հրատարակութիւնը», որ նուիրուած էր բանաստեղծի գրական գործունէութեան 30ամեակին (1882-1912) ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ 56 երեսներից բաղկացած մի գրքոյկ միայն, մի «փունջ հին եւ նոր ոտանաւորներից», ինչպէս որ անուանում են հրատարակիչները: Այնուհետեւ, այլեւս ոչ մի նոր հրատարակութեամբ լոյս չտեսան Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւնները: Այնպէս որ այժմ, հեղինակի մահից

յետոյ էլ, պակաս է նրա ստեղծագործութեանց լիակատար, անթերի հրատարակութիւնը: Եւ պէտք է ասել, որ դրանք մեծաթիւ չեն. բոլորը ամփոփել կարելի է միջակ մեծութեան մի հատորի մէջ: Յուսա՞լ արդեօք, որ Հայաստանի պետական մենարտօնեալ հրատարակչութիւնը, որ լոյս է ընծայում յայտնի եւ անյայտ «պրոլէտ-գրողների» գործերը, երբեմն էլ նրանց «Երկերի ժողովածու»ն, մի օր կը կատարի իր պարտականութիւնը հայ գրականութեան եւ հանդուցեալ բանաստեղծի հանդէպ, հասարակութեան ձեռքը տալով նրա գործերի լրիւ, անթերի հրատարակութիւնը: Թումանեանի վերաբերմամբ խոստացուածը զոնէ չկատարուեցաւ:

Յովհաննէս Յովհաննիսեան աշխատակցել է ժամանակի հայ պարբերական մամուլի մի քանի օրգաններին: Բացի «Արմենիա»յից, որի մասին յիշատակութիւն արինք, նա իր ոտանաւորներով աշխատակցել է նաեւ Մ. Բարխուդարեանի «Պատմական եւ Գրական Հանդէս»ին, Տ. Նաղարեանի «Այբբեր» եւ «Տարազ»ին, Էջմիածնի «Արարատ»-ին, Արզար Յովհաննիսեանի «Արձագանդ»ին, Ալանեանցի «Լուսայ» ամսագրին:

Այս անունների թւումն իսկ ցոյց է տալիս, որ Յովհաննիսեան իր հասարակական զգացումներով եւ քաղաքացիի հասկացողութիւններով կապուած է եղել հայ հանրային մտքի չափաւոր պահպանողական ներկայացուցիչների հետ: Իր կենսագրական գծերից եւս տեսանք այդ:

Յովհաննիսեան միանգամայն հեռու է եղել հայկական ազատամտութեան օրգաններից, «Մշակ»ի գլխաւորութեամբ: Որեւէ կապ չէ ունեցել նաեւ յեղափոխական-արմատական ուղղութիւնների հետ: Որպէս մարդ եւ քաղաքացի՝ նա եղել է պահպանողական եւ եկեղեցասէր: Նրա այդ տրամադրութիւնները մի ուրոշ չափով արտայայտուած ենք գտնում նաեւ իր ստեղծագործութեանց մէջ, թէեւ այդ կարգի ոտանաւորները չեն երբեք, որոնցով Յովհաննիսեան իր տեղն է գրաւել հայ գրականութեան պատմութեան մէջ:

Յովհաննիսեան իր գրական կեանքի մի զգալի մասը անց է կացրել Վաղարշապատում,